„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком, недељом, на целом табаку, а уторницом на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . . 7 ф. — н.
на четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
на 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н.
За Србију (у сребру).
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ у Нови Сад.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 185. У Новоме Саду у петак 4. (16.) децембра 1881. ГОДИНА XVI.

САБОРСКИ ИЗБОР МИТРОПОЛИТА.

Ми смо саопштили назоре, и односне потворе неки мађарски листова о избору владике Стојковића за српског митрополита-патријарха са нашим одговорима на то.

Сад је „П. Лојд“ дошао у броју свом од 1. (13.) децембра бр. 343. са чланком на челу листа. који у главном изводу тим пре саопштавамо, што писац чланка исправља свој пређашњи неправедни прекор сабору о томе, да се овај није о положају свога кандидата известити дао.

Ми саопштавамо следећа главна места тога чланка:

„Резултат о избору карловачког митрополита примљен је у будапештанској преси скоро свугде хладно. Мотиви тог омаловажавања свакако су врло врло различити. Са скромношћу смемо нагласити, да је наш лист још у јулу т. г. претресао евентуалност поновљене кандидатуре и избора будимског епископа, и да је изјавио то скоро за неумесно; јер Њ. Величанство није још натраг повукло искључење у погледу на особу будимског владике. Погледом на то изјаснили смо и ми недавно, како би поновљени избор владике Стојковића био неуместан и нагласили смо, да би то изгледало као (и овде изостављамо пишчеве увредљиве придеве У.) демонстрација, кад би се саборска већина у пркос постојеће оне ексклузије, ипак усудила, да изабере будимског владику.

„Као што смо од тог доба дознали, не може се то пребацивати саборској већини, јер су се пре изборног чина људи од те већине па и сам владика Стојковић, распитали код кр. саборског комесара, да ли ексклузија од 1874. г. још постоји. Одговор је гласио, да је избор сабору слободан, и да су сви дијецезани кандидати. При таком стању ствари може избор изгледати као чин саборске већине, кога је ова bona fide предузела. С тим и не може бити оправдано, кад би се то узело као прекорна демонстрација против круне, пошто у осталом држање сабора није пружало комесару ни најмање повода за какву покуду или жалбу. Дужни смо да ово изјавимо ради истине, којој једино служимо.“

За тим прелазећи на пресу у престоници и на њене назоре у овом питању, вели:

„Није се задовољило са одобрењем одбијања избора митрополита, него потегоше прекоре и на српски народ у опште и искаху измену законских установа у српској цркви, а шта више укидање законске автономије у тој цркви у опште“.

Изјављујући даље своје назоре о неким манама у автономним установама управног организма од г. 1868, наставља:

„Ми смо за то, да се те мане редовним путем уклоне и то без употребе ванредних средстава; ми не налазимо никаква узрока, да српски народ у опште окривљујемо нелојалношћу против државе и круне, да због појединих недостатака целокупну црквену автономију оборимо и врло опасна tabula rasa наша циљ буде. Така политика личила би опасном просеку (Kaiserschnitt) у хирургији; а свако зна да су ти хируршки просеци Va-banque-игра, којом се може све добити, али и све изгубити. Трезвени политичари уздржавају се од драстичних присилних средстава исто тако, као и лекари од тих опасних просека. Само у крајњој нужди машају се таких очајничких средстава. Је ли така крајња нужда заиста наступила и у српским црквеним стварима?

„Ваља пресудити стање ствари непристрасно! Шта се збило? Саборска већина је bona fide по ново изабрана већ једном искључену особу, али се пре тога распитала, да ли та ексклузија још постоји, и на то нејасна одговора добила. Има ли тај избор стварног ослонца против крунинога права на одбијање, значили то преступ државних интереса? Или су можда на сабору таки говори држани и решења донашана, која су како год нелојална или која се могу тумачити као држави непријатељска?

„Ми смо говоре и закључке конгреса пажљиво читали и нисмо ништа од тога нашли. У другом случају би кр. комесар одмах оправдани преговор подигао. Да је пак при изборном чину каква абнормна појава или какво насиље учињено, то би за цело мањина против тога протест уложила“.

Писац напоследку изјавив, да му намере круне у погледу последњег избора митрополита нису познате, изражава своје уверење: „да решење никако неће следовати оним од тренутне страсти или уобичајене антипатије диктираним саветима.“

Што писац „П. Лојда“ говори о „вођама“ странака, то му одбијамо на дару. Народне странке не требају његовог савета, које ће сународнике својим поверењем одликовати. Који су то његови смишљени живљи, не знамо, и неразбирамо.

Поступак дакле сабора у избору владике Стојковића оправдан је, што се формалности тиче, од оба владина листа, „Еленера“ и „П. Лојда.“

Ми можемо сад додати: да је министар-председник једном посланику сабора рекао: „ви ће те имати слободан избор, влада неће неуместан и незаконит уплив на избор узети.“ А кр. комесар је на питање седморице посланика о владици Стојковићу одговорио: „Он је рехабилитиран.“

Избор није потврђен, и као што кр. комесар приватно уверава, биће други избор.

Ми би о покушајима, који се чине, да се изабере ненародни кандидат, могли коју рећи; али навлаш нећемо да засад дижемо копрену. Уверени смо: да ће народна странка и при другом избору једногласна остати.

Политички преглед.

У угарској престоници још је једнако **сукоб, што се међу Тисом и Неметом** у сабору догодио, предмет живе дискусије, како у парламентарним круговима, тако и по новинама. Да министар-председник не ће искати од Немета, да га као Коломана Тису, као приватног човека задовољи, то је извесно. Та Тиса није јунак од мејдана, а министарски налоњ тако је мек, тако му је на њему угодно, да не може од њега да се растави. У клубу своје странке изјавио је он, да има довољно сатисфакције у томе, што је саборски председник укорео Немета; то је сачувало част његовом службеном положају. Као приватан човек он се пак не налази увређен, а то мисле и „људи од положаја, чији су му назори меродавни и који су му препоручили, нека се чува од сваког даљег корака.“ Но ако се министар-председник није нашао увређен, што му је речено, да је „шест година на министарској столици варао,“ Коломан Тиса, као и сваки други човек, који чува лепо име своје, мора се наћи увређен, кад му се рече, да „је седам година на опозицијској столици лагао,“ па било то речено у сабору или на улици, то је све једно, увреда је увреда. Но као што рекосмо, Тиса не само да не ће да тражи задовољштине, него још из те афере гради капитал за се. Клуб владине странке расправљао је 29. пр. мес. у својој седници, шта да се чини, да се не понављају више призори, као што је био у сабору два дана пре тога. Неки мишљаху, да треба саборски пословник преиначити и установе, што се тичу слободе говора, пооштрити. Официјозни извештаји рекоше, да је Тиса противан томе био. Но доставерни извештај, што га је „П. Напло“ о тој клупској седници донео, показује, да Тиса није безусловно томе противан, него само да се то питање одгоди, можда до последњег заседања ове саборске перијоде. Да је тако, види се по томе, што „Хон,“ који осим „Еленера,“ личног орагана тисиног, највернije тумачи тисине мисли, — што и он иште, да се бајаги заштити слобода говора и посланички имунитет „не само од горе и до доле, него и у самом сабору.“ То он иште наравно обзиром на крајњу левицу. То ће пак рећи, да се пословни ред пооштри. Лепи изгледи!

Познато је, да је већ подавно изашла султанска ирада, којом се у начелу одобрава, да се **турске железнице свежу са српским** будућима; где ће пак та свеза бити, да ли код Врање или Пирота, то је остављено конференцији у четворо, да она реши. Међу тим стижу из Цариграда гласови, који потврђују, да портиним начеоним пристанком ствар није ни мало на пред одмакла. Порта на име тврди, да се железничка свеза може само с великим новчаним жртвама произвести. Турска пак нема новаца. Порта увиђа даље, да не може пристати, да се железнице код Врање свежу, ако не ће да се огреши о уговор, што га је с бар. Хиршем подвезала, а то је врло опасна ствар. За то она никако не може да се одлучи, шта ће и како ће у тој ствари да ради. Из Цараграда јављају, да бар. Калис води тога ради с њом преговоре, не би ли је приволео, да се коначно одлучи, наравно у прилог Аустро-угарској привредној политици, иза које се скривају чисто политичке намере. Он јој је разложио, да она има ту посла с јевропским питањем, о ком не може бити спора, те да се не може уздати на неслогу сила. Порта једнако одговара, да је „вољна,“ да ствар реши, али Аустро-угарској дипломатији није довољна „добра воља“ њена. Према томе питање је, хоће ли и конференција у четворо донети каква берићета. Чудновато је и веома карактеристично, што се не чује, да ли српска влада на Порти ради што. Та тек се ствар и ње тиче, јер се ради о свези са будућим српским железницама. Ствар је углављена, Србија је примила на се обвезу, да гради железницу, а ваља да тек не мисли градити ћор-железницу. Или Пирошанац-чедина влада мисли, да ће Аустро-угарска дипломатија и за њу радити? Истина је, да Аустро-Угарска, радећи непосредно за се, ради у ствари, о којој је реч, посредно и за Србију, — али куда то води? Ено полунезависна Бугарска не ће с Портом да општи ни преко тако зване писарнице за повлашћене области турске, а камо ли преко туђе дипломатије. Али да, у Србији су Пирошанац и Чед. Мијатовић на влади, а та имена значе, да Србија још треба да се бори за потпуну независност своју.

Није никакво чудо, што је у **Италији министарска криза**, макар делимична само. Крива политика, инаугурисана бечком посетом краља Умберта, морала је по природним законима дотле довести. Министар спољашњих послова, Манчини, дао је оставку. У министарству спољашњих може доћи до кризе само због спољашње политике, осим ако је општа министарска криза. Оно има знакова, по којима се може судити, да се у Бечу труде, да Немачку, која се очевидно од Италије туђи, овој приближе, и то им је у неколико и пошло за руком али може ли радикална струја, која Италијом влада, улити потпуне вере у конзервативног Бисмарка, то је друго питање. Берлинске вести веле, да се Калноки понудио Бисмарку, да посредује међу Италијом и Немачком. Каквом се вољом немачки канцелар на то приволео, то показује позната изјава његова о Италији, учињена после бечке посете краља Умберта и после толико разглашене успоставе пријатељства међу Италијом и Аустро-Угарском, изјава, која је у талијанском новинарству читаву грају дигла. После те граје Бисмарко је нашао за добро, да удари у тање жице. Манчини је у талијанској комори протумачио бисмаркову изјаву и обележио као варницу говорничког жара што се пак тиче одношаја међу Италијом и Немачком, рече, да су исти врло добри. Бисмарко брзојави талијанскоме министру спољашњих, да је добро схватио и протумачио његову изјаву, да је то прави смисао његове беседе. Ма да је Манчини у комори прочитао ту депешу, и пак је прорачун министарства спољашњих тако с малом већином (са 127 против 95 гласова) одобрен, да је он, са свим скрушен, 28. нов. у министарској седници дао оставку. Како из Рима јављају, министар-председник Депретис не ће да је прими. Но тим ствар још није свршена, јер узроци манчинијеве демисије нису уклоњени. Какав ће јој крај бити, то ће се скорим видети.

Са угарског сабора.

(Свршетак.)

Министар-председник Тиса: Славна кућо! Пре свега морам дати израза својој радости, што је један врсни члан на другој страни са својом изјавом уништио срамну супозицију, као да би у Угарској било странке, која би била у стању, да убијство једног краља држи за оправдано. (Одобравање с десна.) Пошто о томе своју радост исказујем, остављам одговор на примедбе г. посланика Ирањија г. министру правде, који је у том компетентнији од мене. Али није ми могуће, да на ово што сам овде чуо, коју реч не кажем.

У новије време обично се не само код нас, већ и на другој страни слични изрази у међународним уговорима узимају. Овде није реч — и то би била моја друга примедба — о ретроградном поступку, него о нечем, што либерални правни учењаци најслободнијих народа — можда и преко те границе прелазећи — прокламирају за нужно и основано. (Противуречност на крајњој левици.) Читајте саветовања и предлоге јуриста у Оксфорду и Франкфурту — а Америку ваљда тек нећете држати за реакцијонарску државу — па и амерички правници премашају и то. Не знам, какав мотив може на то водити, да се сад напада оно, што је у нашим законима вишестручно изречено.

О чему је реч? О томе — а то нека размисле пријатељи једнакости, — да убијство владара тако исто ваља сматрати за просто злочинство, као и убијство ма кога му драго, и то хтети данас порицати, и то порицати са мотивацијом, као што смо је чули од господина посланика Хермана, и која да се неказњена може разлагати у угарској посланичкој кући . . . . (Бурни узвици, на крајњој левици: Охо! Живо одобравање с десна, Чујмо!)

Јулије Верховаји: Изволите доћи са жандарима! (Велика ларма.)

Министар-председник Тиса: Са жандарима обично владају они, који разлоге других неће ни да чују. (Одобравање и веселост с десна.) То је, кажем ја, најсигурнији доказ за тако често одрицану слободу у Угарској и за доиста уставни живот. (Тако је! с десна. Негодовање и немир на крајњој левици.) Кад је пак казано, мислим, да не би смело остајати без одбијања. (Живо одобравање с десна.) Шта би данас, нарочито са таком мотивацијом, значило одбијање поднеска? Значило би, да се ниво не сме убити, али да је онај, што стоји на челу државе слободан као птица у гори, и да тога свако, коме је год драго уцмекати може. (Један глас са крајње левице: то није нико рекао!) Наводи посланика Хермана доносе то.

Ја поштована кућо, одбијам ту теорију не као министар-председник, већ као посланик и као човек, јер то се не може сложити са човечанским осећајима и најпростијим појмовима правде и правице (живо одобравање с десна), и ја молим поштовану кућу, да прими поднесак безусловно после ове изјаве, а и иначе све да је нисам поднео (одобравање с десна), јер ни у једном човеку не сме се сумња изродити, да је кућа од таких назора, који се не могу доста осуђивати, у своме поступку вођена била. (Покрет на крајњој левици). Ја видим и појмим нестрпљење. Наравно, ономе, ко стоји на темељу таковог начела, које цео цивилизовани свет осуђује, пада тешко, да саслуша одбијање. (Тако је! с десна.) Чиним господу посланике пажљивим — можда они у заносу против кнезова на то и не мислише, — ако ми усвојимо теорију, да се из политике сме отклонити препрека, као што је то један г. посланик рекао. . . .

Алберт Немет: То посланик није рекао, немојте речи изврћати. (Ларма с десна и гласови чујмо!)

Министар-председник Тиса: Молим да ме до краја саслушате.

Алберт Немет: То посланик није рекао. (Живи узвици с десна: на ред, на ред!)

Министар-председник Тиса: Радо усвајам исправак речи његових или што друго, само нека ме до краја саслуша. Г. посланик рекао је са речима француског радикалног посланика, да политичко убијство није просто убијство, него одстрањење препреке. Он је наравно додао, да неће далеко да иде. Али он је то врло лепо и мудро цитирао. И Пилат пере руке. (Живо допадање и велика веселост с десна. Покрет на крајњој левици. Алберт Немет се јавља за реч.) Кад би то било усвојено, куд би то водило? Један би нашао препреку у каквом кнезу, други у вођи опозиције, трећи у вођи владине странке; најпосле то би био повод, да свакога који коме у путу стоји, убиством уништи.

Алберт Немет: Није ми потребе, да своје речи исправљам, јер се из стенографских бележака можете уверити, како сам ја ону фразу краљевског прокуратора цитирао, да онај није прост оцеубијца, који је своју руку против краља, против крунисане главе подигао, него пошто је хтео да убије оца милијунима, уједно је и милијуне унесрећио, дочим је бранилац, присталица радикалне школе рекао, да у политичном животу нема осећаја, већ интереса, нема људи, већ бројева, и да се у политичном животу нико не убија, него да се препреке уклањају.

Тако тамо јасно стоји, изволите читати. Али ја желим, да ви чујете, кад понављам, да сам јасно казао: „као што се не слажем са одвећ великом ревношћу и сувишним лојалитетом бурбонског краљевског прокуратора, тако исто се не слажем са распростирањем идеологије радикализма; јер онда би свака држава била огњиште убијства, догод се налази незадовољника“.

Није говор о успореди Пилата, који је своје руке прао. Али кад је већ Пилат споменјен, то је од час двојице свакако Пилат онај, који је седам година овде (показује на левицу) лагао, да би могао шест година онде (показује на министарске столице) варати. (Бурно одобравање на крајњој левици. Дуготрајно велико кретање с десна. Узвици: на ред, на ред! Непрестана ларма!)

Председник: Госп. посланик употребио је један израз, који није парламентаран и за то га позивам на ред. (Живо одобравање с десна).

Габор Угрон примећује, да ни један посланик, па био он и сам министар-председник, без укора не сме казати, да је мишљење другога срамно.

(Гласови са крајње левице: да, тако је казао!) Прост посланик који тако што учини, огрешио се на своју сопствену одговорност о парламентарни ред, дочим угарски шеф владе то чини на рачун угарске владе и угарског народа. (Тако је! са крајње левице).

Председник: Што се тиче парламентарног реда то сам ја први чувар истога. (Одобрање с десна. Гласови на крајњој левици: И ми смо! Ларма). Господин министар-председник није дотични израз употребио на оног г. посланика, него је г. министар-председник рекао, да је то у опште срамно мишљење. А то је са свим нешто друго. (Допадање с десна. Ларма. Гласови на крајњој левици: Али он је ипак њега мислио! Ларма.) Госп. министар-председник је рекао, да он не може мишљење госп. посланика Отона Хермана применити на цео парламенат, и да се то не односи на г. посланика.

Габор Угрон (настављајући) изјављује, да је узео реч, што зна, да г. посл. Херман није чуо речи г. министра-председника. (Ото Херман је мало наглув.) Наши претци — рече говорник — извојеваше слободу, коју ми уживамо, са свим другим појмом о слободи говора, него што је то министар-председник учинио. Он полемише за тим против министра-председника и рече између осталога, да је позивање на Пилата аргумент против усвајања поднеска, јер вад је Пилат руке очрао, пролила се крв спаситеља човечанства, који је основао ново друштво. Говорник одбија поднесак.

Министар-председник Тиса чита по стенографским белешкама оно место, да покаже, да он, није изјаву посланика Хермана означио као „срамну", него да услед изјаве Ирањијеве одбија срамно мишљење као да би у угарском парламенту једна странка бранила убијство краљева. Па за тим додаје: Угрон има право, кад моју успореду са Пилатом не налази за са свим згодну. Зашто? Не што није хтео Христа да упропасти, него што није доста снажан био, да навали обмањене светине отпора даде. Молим да то имате на уму. (Живо одобравање с десна; кретање на крајњој левици).

Карло Етвеш: Сматрам за своју дужност, да у кратко приметим, да ја законски нацрт не одбијам из оних мотива, које је Ото Херман развио већ из оних, које су Данило Ирањи и за њим Алберт Немет разложили. Из тих мотива одбијам законски нацрт, али констатујем, да је министар-председник дебату на странпутицу извео, када се у свом одговору и својој изјави позвао на једну одавде поднешену примедбу. Молим за извину, али законски нацрт може се примити или не примити и из других разлога и без ових разних назора о убијству краљева. Госп. министар председник ставио је питање тако, као да он сад очекује, да кућа баш због тога законски нацрт усвоји. (Тако је! с лева.) Молим за извину, али ја би хтео, да с обзиром на аргументе, које је Ирањи формулисао, питање тако ставим, да се поред свих назора о убиству краљева тај законски нацрт ипак не сме усвојити. И ја бих очекивао и очекујем, пошто је правничка страна, коју је Ирањи расветлио, важнија и према којој министар-председник није тако живо заузет, — да ће министар-правде реч узети и сумњу разгонити, и да обећа, ако може обећати, да ће као и у оном са Инглеском склопљеном уговору, тако и овде човечанска права осигурана бити. И ја стављам „правно становиште више од политичног, али још више над тим стављам правичност. А правичност изискује, да се судска управа побрине за човечанска права оних, којима се асилно право мора очувати.

Само још једно ћу приметити. Господин министар-председник учинио нас је пажљивим, да ми овде некажњени можемо говорити. Мислим, да та примедба није нужна била. Али ја чиним поштовану кућу и народност пажљивим, да госп. министар-председник није имао нужде да против нас или против кога другог краљевски престо Угарске чува, и да особу угарског краља тако демонстративном, тако вештачки лојалном изјавом заштићава. (Одобравање на крајњој левици. Кретање и негодовање на десници).

Министар-председник Тиса: Штована кућо! Само ћу на ову последњу примедбу да одговорим. Ја нисам ни краљевски угарски престол, нити особу угарског краља спомињао. Ја то нисам споменуо а није било ни могуће ни нужно. Овде је реч о издавању, а не о деликтима, који се у земљи казнити имају. Молим да ми се не намеће оно, што ни близу нисам споменуо. (Живо одобравање с десна.)

Министар правде др. Теодор Паулер: Штована кућо! Кардиналну тачку садашњих дебата сачињају оне замерке, које се односе на политичне злочине, а нарочито на атентате против владара и њихових породичних чланова. Наређење, које тај параграф прописује, садржано је у свим међународним уговорима, који су у последње време склопљени и то са Русијом, Црном Гором, Холандијом и Белгијом, а штована се кућа није против те наредбе у своје време изразила. Угарска легислатива била је проникнута уверењем, да имаде неких извесних одношаја, где се морају искати гаранције и заштите у већој и оштријој мери за спречавање неких друштвених злочина. Брига, да ће се издавање збивати под разним изговорима, без да се ствар савесно истражи и испита, отпада већ и с тога, што ће државни тужилац са својим предлогом поднети и сведоџбу, која ће се министру правде саопштити.

Овде леже довољне гаранције за то, да ће се асилно право очувати у тој мери, како то изискује потреба узајамне правне помоћи и правичности код појединих држава. Што се тиче замерке Ирањијеве, да је један месец дана мало да се земља остави, примећујем, да је тај исти термин и код Нидерландије усвојен, а ова као што је познато даље лежи од нас. То су мериторне замерке које су против поднеска учињене. Пошто сам исте побио, нека ми буде сад дозвољено, да и ја мој говор закључим са једном историчком успоменом. (Чујмо!) Један је посланик споменуо, да су наши претци слободу говора штовали, и да су нам исту као драгоцено насљедство предали. То је заиста тако у ствари. Али они, који познају организам пређашњих државних сабора, знаће добро, да су на истоме учествовале и краљевска табла и крунино одветништво; и они ће знати, да су ове, ако је која увредљива реч пала, дотичног говорника оптужиле и ad tertium citatus и осудиле. (Тако је!)

А ако се когод још може сетити на државни сабор од г. 1832, знаће, да се тада против једног говорника, који је рекао: „Није истина, што је аблегат рекао", подигла парница. Да, слобода говора беше увек браник наше уставности, али наши претци нису заборављали, да се либерализам против либертинизма бранити мора, и да се за очување права морају неке границе поставити, преко којих слобода не сме прекорачити, и да се њоме никаква злоупотреба не сме чинити. (Живо одобравање на десници).

Поднесак се најпосле са великом већином гласова прима за основу специјалне дебате, и у овој буде без икакве измене усвојен.

Исто је тако поднесени предлог о конзуларној конвенцији са Србијом примљен за основу специјалне дебате и у истој такође без измене усвојен.

Тиме је завршена та бурна седница.

ДОПИСИ.

Вршац, на првованог Андрију. (Прослава спомена Јована Стерије Поповића. — Дилетанска представа „Светислав и Милева".) Оно што се говорило, то се збило. Омладина поштивајући књижевност и једног њеног представника а нашег Ј. Стерију Поповића сетила се, да је дужност бар српске омладине да попуни ону празнину, за коју иначе од својих 26 година овамо нико не хтеде хајати, а то је: да се Српство сети, да је у Стерији изгубило свога ваљаног, свога изврсног песника.

Тога ради сакупи се, иницијативом наших вредних дилетаната и певача, коло младих људи и Српкиња и под црном заставом овд. певачког друштва изађу пре подне, 28. о. м. у групи на гроб пок. Стерије, где му свештеник г. Стева Бошковић очита молепствије у спомен његове душе, а појаху том приликом чланови певачког друштва. За тим је председник дилетанског одбора г. Лаза Вевенковић пошто је гроб обливен вином, са неколико речи положио велики и леп лавров венац на покојников гроб, а г. дрд. Пера Цијук држао кратку али лепо-сходну беседу у спомен штованом покојнику. Само је немио утисак учинило, што наша интелигенција, па и сами покојникови сродници не показаше жива саучешћа при тој општој свечаности.

Сутра дан — јуче — беше опет у спомен нашем Стерији а у корист набавке одела за сиромашну децу, приређена дилетанска престава, којом се приликом давао омиљеног нам Стерије комад „Светислав и Милева". Први пут ивашли су наши самоуци-дилетанти са већим а тешким комадом на поворницу, за које иначе треба стручне рутине, и — одиграше, задовољив публику, која је добро посетила позориште. Сви приказивачи и приказивачице имадоше цељ пред очима и зато нека им је за труд и добру вољу свима особита захвалност изражена, а ми прелазимо, као што ћемо увек то чинити, преко појединих мана и недостатака у игри ћутећки даље, са јединном жељом, да негују и у будуће вољно и са срцем хуманитарност, коју су започели. Али, држимо, неће нам се с никоје стране замерати, ако гђцу Милеску Драгићеву и имено споменемо (неумаљујући тим никако заслуге осталих представљача), да се она у својој улови „Милева" и овом приликом показала као вешта представљачица, а својим суделовањем да уме потпуно ценити племенита дела схватајући свој позив као права Српкиња. Желимо, да у таким делима и у напредак дурашно истраје на дику и понос народа, а да свако ниско подметање ма с које стране дошло са највећом индигнацијом, са превређем одбије, јер само подла обест, охолост и надри-образовање кадро је чистоћу сумњичити, што госпођици само на дар а клетим сумњивцима на понижење и поругу служити може. И још једном, хвала и живела наша мила дилетанткињо!

Са највећом готовошћу одали смо горњем раду признање по оном, што но се вели: јемуже чест, чест. Сад да кажемо још нешто. Сама прослава спомена Стеријног могла је врло импозантна испасти, да су покретачи на уму имали, да се ради као што ваља, те да се није и ова посматрала са страначком фанатичношћу. **Стерија је свачији а није привилегисани монопол ове или оне странке а најмање вршачких странака.** То нека се запамти за будуће кад се мисли склапати одбор за подизање споменика Стерији. Племенитост у опште не сме се заокружити ћефом. појединца, јер тада губи читава ствар свој нимбус, своју тежњу да буде племенита. — То исто имамо да приметимо и због неодржавања говора пре дилетанске представе, као што је било објављено да ће дрд. г. Л. Нанчић о животу и раду Стеријном говорити. Приређивачи прославе нису тога ради хтели пријавити полицији и говор што им г. Нанчић нехтеде дати свој говор на предходну цензуру. То је факт, али уједно и смешан у овој озбиљној ствари, те с тога нећемо ни да износимо име дотичног стручњака цензора, који је у одбору покренуо и спровео ту виспрену мисао: цензурисање говора.

При завршетку још једно у интересу опште ствари, у интересу хуманитарности захтевамо од сад и у име слоге мање анимозности а више толерантности, ако смо свесни нашег правог народног позива и ако оћемо да се достојни покажемо, што у нашој средини имамо гроб Стерије Поповића, као што је један брат сходно рекао, видећи да ћефови велику улогу играју. Надајмо се да тога више неће бити.

Кеста.

У Винковци на првованог Андрију. Читао сам једном приликом у цењеној „Застави" о шовинистичким агитацијама велико.хрватске идеје, које се на овдашњој великој гимназији на очиглед власти и г. г. професора култивирају. Но сва изношења тих голих истина на јавност и све дојакошње притужбе не помогоше, те је онде сасма наравно да та зараза нашу гимназију све већма и већма обувима, и да је данас у најбољем цвету, у каквом још до данас била није.

За пример само навешћу вам сљедећи догађај.

Од кратког времена бави се у нашој средини позоришна дружина Ф. Ж. Иличића, те је међу осталим комадима представљан и комад „Маркова сабља." На тој представи било је осим приличног броја интелигентније публике и добар број гимназијалаца. Кад је при концу представе један овдашњи млад трговац венац на поворницу бацио, уврујаше се анонимирови потомчићи одједном спаливши на венцу српске траке, те криком, звиждањем и својим неотесаним понашањем инвултираше публику, која је за свој новац дошла, да си вече прекрати, и која не беше дужна изгреде те дечурлије трпити. Све то пак омладини хрватској не беше доста, она ту своју изображеност настави и на сокаку, навалivши њих до 16 комада на усамљеног горенаведеног трговца. Премда је речени трговац у свом праву и ни крив ни дужан био, ипак га неки подлаци оптужише код политичке области да је викао: „Живила Србија" и т. д. а политичка област место да је против правих криваца поступила, она је против тог трговца истрагу повела. Од то доба ти млади и привилегисани банови слободњаци, љубимци и питомци професора браће Кучера воде формалан рат против својих другова Срба, јер нема дана када у врућини наравно, не инвултирају ово ил оно српско дете, па место своју књигу да чувају, а они са за шером заденутим тробојницама лутају вавдан по по сокаци, те и саме грађане инвултирају. Али и зашто неби све то чинили, та њих на то овлашћују и ободравају њихови учитељи! Тако је један од најгорих ђака, који је при првом шкандалу највећма се одликовао, добио одмах сутра дан похвалу од свог ивображеног и наученог катихете Др. Кучере са рјечма: „Право млади јуначе, ви сте се показали да сте прави Хрват." Е шта томе може друго посљедица бити, него да су ноћу $^{11}/_{12}$ т. г. кад се комад „Марија Тјудор" давао, неколико њих, међу којима је и љубимац реченог катихете био, пред поворни-

---

ЛИСТАК.

САРА БЕРНХАРДОВА.

IV.

„Adrienne Lecouvreur" била је трећа улога, у којој сам гледао Сару.

Адријена Лекуврерова је драма, коју су Скриб и Легуве, познати француски писци, написалу у своје време за Рашелку.

Адријена Лекуврерова као драма нема велике песничке вредности, али даје доста прилике глумици, која приказује Адријену, да покаже своју даровитост са најјаче стране.

И, заиста, Сара је и у тој улози показала, да је генијална уметница.

Ја не верујем, да има на свету глумице, која би у тој улози умела тако слатко смејати се, тако горко плакати, тако мило и љупко говорити као Сара; не верујем да има глумице, која би умела љубавну срећу, бајну тугу, слатке ваје, љубомору, очајање, патњу и страдање заљубљене душе, и на послетку тешку смртну борбу тако природно, тако просто, тако истинито приказати, као што то чини Сара у Адријени Лекуврероној.

Већ првим изласком својим на позорницу задобија гледаоце.

Она излази као Роксана у расиновој трагедији „Бајазиту" у богатом златом, бисером и драгим камењем обилато искићеном турском оделу од жуте свиле, опасана црвеним, златом извезеним појасом.

Она проучава гласно своју улогу. Понавља на најразличитији начин прве речи, а никако не може да погоди прави глас, којим треба да говори.

После кратког огледа види јој се на лицу, да је погодила прави смисао, да је нашла прави израз за речи, које јој ваља казивати.

Чело јој се намршти, наоблачи, и тамним гласом изговара:

„Sortez! que le sérail soi désormais fermé...
Et que tout rentre ici dans l' ordre accoutumé!"

За тим казује ведрим лицем и веселим гласом своме пријатељу, старом редитељу Мишонету, да је заљубљена у неког младог официра, који је одбранио од насртљивих нападача, када се кући враћала са игранке.

Тако лепо приповедати, тако дивно износити ведрину душе своје, тако слатко и мило ћеретати уме само Сара.

Долази њен бранилац, млади официр, који нико други није, него баш главом Мориц, гроф саски.

Она, сва блажена, лети му на сусрет радосним ускликом.

Тако радосно клицати уме опет само она.

Такав усклик може потећи само из таке душе, којој је срећа шарна дуга, а сваки тренут златна нада.

Очима пуних жара, устима пуних сласти, казује неком тужном слутњом избранику срца свога своје бујне осећаје.

Хвата га испод руке, иде с њиме неколико корачаја, застаје, наслања се на њега, гледа му у очи, као да би хтела, да му загледа у дно душе његове, па му тако казује лафонтенову причу о пару голубова, који су се силно волели.

Друге глумице казују ту причу окренуте публици, али она не води бриге о публици, него казује то ономе, кога се то управо тиче.

Како у свему, тако се и у томе огледа њен особити начин приказа.

Најлепша мелодија на свету не може те тако очарати, као кад слушаш ту причу из њезиних уста.

То није више говор, него непрекидни уздисај заљубљене душе за драганом својим.

Чинило ти се као да слушаш гукање голубичино, када је казивала:

„Voilà nos gens rejoints, et je laisse à juger
De combien de plaisirs ils payèrent leurs peines.
Amants, heureux amants, voulez-vous voyager?
Que ce soit aux rives prochaines.
Soyez-vous l' un à l' autre un monde toujours beau,
Toujours divers, toujours nouveau,
Tenez-vous lieu de tout... comptez pour rien le reste."

Глас јој заталасали су валови сетних и радосних осећаја, а то валовито таласање пуни ти миљем и сетом душу твоју.

За чудо је како она уме милозвучним гласом својим да да облика и живота свакој мисли, свакој речи у тој причи. Сваку мисао, сваки осећај казује тако, да ти на мах све оживи пред очима, и ти си очаран чаробном силом милог говора њеног.

У трећем чину када спасава херцегињу Буљонску, своју супарницу, и не знајући ко је, и шта је, очи јој се замагле од љубоморе, која јој мучи душу, а речи јој теку са усана као кад севају муње.

Од неописане, страшне је лепоте тај призор између ње и херцегиње. Отимају се о Морица, једна другу изазива на борбу на живот и на смрт.

La princesse. Qui donc a donné à Maurice le droit de tout vous dire?

Adrienne. Et qui vous a donné à vous-même le droit de l' appeler Maurice, le droit de m' interroger... de trembler, de frémir... car votre main tremble! Vous l' aimez!

La princesse. De toutes les forces de mon âme!

Adrienne. Et moi aussi!

La princesse. Ah! vous êtes celle que je cherche!

Adrienne. Qui êtes-vous donc?

La princesse. Plus que vous à coup sur.

Adrienne. Qui me le prouvera?

La princesse. Je vous perdrai!

Adrienne. Et moi . . . je vous protége.

То и није био разговор, него гром за громом, којим је поражавала супарницу своју љубомором мучена, сумором отрована душа њезина.

Још је већа била у четвртом чину, када у светлом збору, у дворани херцегиње Буљонске, говори стихове из „Федре."

Стане на сред дворане, као какав грчки кип, ком је божанствена искра на један пут дала живота.

цу дошли, те сасма безобразно очитовали, да ће комад истина леп бити, ал да не знају како ће се свршити. Заиста око 10 сати ноћу, још за трајања позоришта хити се један са две велике каменице кроз провор у позорницу, од којих једна разби лампу и просу петролеум, а друга озледи једну госпу. Сад просудите, каква се несрећа породити могла, и какав је морал по нашој гимназији. Ово се све, као што рекох, збива на очиглед професорског тела и равнатеља, са којим чини ми се ђаци равнају, место он са њима, а он мора да трпи, да се г. Ухлиржу незамери и о велико-хрватску идеју не огреши.

Ми се надасмо, да ће под новом владом и баном боље бити и да ће се овим изгредима и и изазивањима једаред крај учинати, ал нам се данас чини, да су све то биле хваљене јагодице а празне котарице, јер данас грађани објешћу неких усењаних глава инвулте напиковане дечурлије трпити мора. — Зиста ово чудновату сенку на завод наш баца, камо су родитељи децу своју послали да се нечем кориеном науче и срца облагороде, а не да у народносној мржњи и интолеранцији политику тјерају и суровији из завода излазе него су уњ ушли.

Љубопитан сам само, шта ће г. Ухлиржсве на ово рећи.

Ми пако, којима све дојакошње тужбе не помогоше, приморани смо се поновно самој њиовој преузвишености г. бану непосредно притужити, те строгу дисциплинарну истрагу против целом професорском тјелу захтјевати, а непомогне ли ни то, онда ћемо на свесне родитеље управити позив, да се чувају своју дјецу у гимназију винковачку слати, јер се они материјално, а дјеца морално убијају, пошто ће временом постати ово ништатут, ако се овако још и даље устера, гди се сам пролетаријат одгаја.

Пожар у бечком позоришту на рингу.

У претпрошлом броју јавили смо нашим читаоцима ужасну несрећу при пожару у бечком позоришту на рингу. По вестима, које су до овог часа стигле, осведочило се, да број несретних жртава граничи скоро у невероватност, и да по званичним издатим листама није број сигуран, не би се скоро ни помислити могло, да толико људи на један пут главе доћи могу. Број тих несретних жртава износи **девет стотина осамдесет** особа! Ужасно зајиста и представити себи толико мноштво мртваца на једној гомили. Па ипак је тако, и никако друкчије! Јер варош Беч прошлог понедељника спусти у хладну раку један уд тела свога, предаде црној земљи до близу хиљаде својих становника!...

Прошлог понедеоника, као што рекох, беше заказан званичан погреб свих оних бедника, што у храму богиње Талије грозну смрт нађоше. Ту тужну и величанствену свечаност приреди представништво вароши Беча, а учествоваху на њојзи сви становници бечки од цара до последњег сиромашка, сви, које је ова несрећа срца коснула.

У стеванској саборној цркви даваше се тужни парастос, на коме присуствоваху: сви чланови царске породице, који се оног дана десише у престолници, за тим сва аристократија, посланичка горња и долња кућа, министарства, свештенство разних вероисповести, генералитет, градоначелници свих бечких предграђа, директори свију позоришта, разна учена друштва и академије, универзитет, ђачка друштва, трговачке коморе, финансијски свет, радничка друштва и т. д. и т. д.

После парастоса крене се спровод на централно гробље, где су лешине оних несретних жртава постављене биле. Ту се сад држало опело по католичком, грчко-православном, протестанском и израилћанском црквеном обреду. За тим се осветише сви сандуци, где су биле лешине понамештане, и на послетку спуштаху сандуке у грдну заједничку раку, а то је трајало од подне па све до мркле ноћи.

Градоначеоник вароши Беча, др Јулије Невалд држаше тужно слово, које је сваком оку сузу измамило.

У Бечу је узрујаност неописана. Гомиле људи скупљају се свугде по улицама, и разилазе се кад какав погреб сретну, те прате до хладног гроба ове несретнике.

На месту, где се пожар догодио, изгледа врло тужно. Целокупних лешика не налази се више, али има још појединих заостатака, појединих удова: глава, руку ногу, трупова и т. д. који се из развалина ваде и на гробље односе. Пошто су већ поједини удови, што још нису изнађени, почели да труну, то се у околици ужасан смрад распростире, те тако су санитетска друштва највећом снагом прегла, да се лешине из развалина са свим изнесу и да се ваздух од смрада очисти.

Међу тим се образовао централни одбор у бечком варошком представништву, који ће примати и располагати са добровољним прилозима, који су утекли. По досадањим извештајима утекло је добровољних прилога преко 300.000 фор., сама варош Беч одредила је из своје благајне 50.000 фор. као припомоћ пострадалим породицама. Осим тога ће овај одбор заћи од куће до куће, и купиће прилоге по Бечу.

Из осталих крајева, из провинције, стижу непрестано прилози, те се тако можемо надати, да ће се пострадалим а оскудним породицама бар колко толико сузе утрти. **Т.**

Народна просвета.

Како треба да је уређена и удешена педагошка штампа, ако хоће на народ да упливише, а на име да кућу и школу јаче зближава?

(Назори новијих педагога.)

написао **М. Т. Ф.**

(Свршетак.)

Па шта треба педагошка штампа за народ да нам даје? — Прво занимљиве слике од васпитних идејала; да нам буду сигурне путевође. Идејал здравог и природног васпитања, који не ће у детињем срцу од бога засађене клице безобзирно и сурово поубијати, него ће их мудро и хармонично развијати и неговати; идејал слободног васпитања, коме неје главна задаћа уништење слободне воље, да тиме омладина буде подложна, као оруђе тиранији, него да спас свој тражи у слободном развоју природе своје; идејал побожног васпитања, које дете зарана води к истини, добру и лепоме, које већ његову колевку као праву светињу љубави и побожности чини; идеал практичног васпитања, које дете не сматра као лутку, над којом отац и мати своју охолост задовољавају; идејал у пуном смислу речи правог народног васпитања, које дете не за мајмуна туђинцу, него и речју и делом за човека одушевљена за свој народ, развија и образује — то су звезде, које треба да се на педагошком небу народњем појављују! А да народ зарад неговања ових идеала и прави основ добије, мора му штампа саопштења из практичне науке о души (душесловља) чинити. Ако Бенека право имаде, кад вели: „Педагогија је у погледу главне ствари обвикнута психологија, и судбина оне прве зависна је од судбине ове друге!“ онда и наука о души превелика је потреба за породицу. Да боме потврђују врло многи кад сви родитељи, своју децу не познају, Али како је често површно то познавање, за то можемо сваки дан доказа наћи. Такав један практичан поглед у дечију душу по све је и врло занимљив по свакога. Или зар човек, који небројно пута своју пажњу поклања развоју какве животиње, не би марио за то, да сазна, како дете мисли и чувствује, како напредује, како се развија, како свој језик образује, како велика радост кроз свеколику зграду његове душе одјекује и како само један нехармоничан глас поремети свеколико душевно огледало; како поглавито једно дете психично може да оболе, како се какав омањи зачетак наклоности услед надражаја појачати, до страсти развити, а можда и поквареност у детињој нарави произвести може? Па кад по где-кад спојимо са овом практичном науком о души по неки бољи педагошки рецепт (препис), угодно средство неге и прелека, и онда би морали да очајавамо кад би породице наше та средства могле да презру.

Но педагошка штампа за народ нема само мисију, да домаће васпитање потпомаже, него да кућу и школу зближава. Тога ради мора пре свега да развије јасну слику о једнодушности између породице и школе, и да благослов ове једнодушности разлаже, она мора жеље школине расветљене на родитељски дом да управља, а к томе да упутне податке и извештаје школске родитељима до знања ставља. Родитељи желе да знају шта школа ради, каква је искуства са децом постигла, како она децу оцењује и пресуђује, по којим основним правилима она казни и награђује, и какве резултате постизава. Педагошка штампа не треба да превиђа ћутке спољне и унутарње уређење школино, свечаности школске, примање и отпуштање, дечије забаве и да свима загрева срце доказујући, да се узвишено дело омладинског васпитања само сједињеним силама двају фактора, школе и куће, оживотворити и остварити може.

Овој се садржини имају придодати још две ствари, које нису од незнатне важности. Дужност је педагошке штампе, да опрезно контролише дечију и омладинску књижевност. У њој се налази по где-што, што је по нашу омладину народну штетоносно, и све оне неупутне приповетке, које децу неукусним моралисањем кљукају, за тим ону лажну неприродну поуку и обуку, којом се само живци невине деце узбуђују и надражују и све остале нестално и варљиве погледе на природу, све то ваља одбацити, уништити, а у место тог изврсне списе истинских педагошких списатеља пригрлити и усвајати.

К овоме придодајем и последни део садржине педагошке штампе за народ. А то су производи, бисер и драго камење, антологије или како их називају, које би ми из класичних педагошких писаца и књижевника садашњости и прошлости црпети могли и требали и народу приступним учинили. Ми учитељи познајемо чувене, славне и знамените раденике педагошке и њиов благотворни продукт за појединачко и опште васпитање и образованост, али није то случај и код наших породица. Штампа их не сме и не треба из вида да губи, и мора муње њиовог духа изнова да поджиже. То је од прилике садржина, коју би ваљало и требало од педагошке штампе за народ да добијамо. А сад да прегледимо и друго постављено питање:

2. Какав облик треба педагошка штампа да има. И овде морам пре свега негативно да одговорим. Она не треба да се завије у облик научарских испитивања, а треба увек да се клони суптилних расправа, за које кућа нема правог научарског смисла, а још мање истрајности и стрпљења; не треба да се са страним неупутностима послужује; не треба да се заодене мудријашким и придикаоничким оделом и гласом придикатора да улева несугласност и тромост, него оделом пријатељског саветника.

А сада ћу дакле и одређене облике назначити, у којима ће педагошка штампа своје истине да групира. Пре свега наводим облик новеле. Често се говорило, новеле, у којима се педагогија распростирала, по све су неукусне. Али то ће само онда бити, ако се педагогија у невештом начину у приповетци уплеће. За то се може да употреби свежа, занимљива породична приповетка, у којој нема ни једне речице о педагогији, али, која ипак у току догађаја муње развија, које у педагошку савест улећу и снажне потресе производе. Крај овог облика био би облик биографијски најбољи за педагошку штампу народну. Животопис једног великог, сретног васпитача са васколиком борбом, стварањем, са његовим радостима и бригама, са његовим триумфом и његовим откровењем, дивно насликан, тај ће заистину наћи пута к свима срцима и настаниће се у њима као дух хранитељ. Поглавито мора педагошка штампа многу употребу облика слике из живота да чини, како би се ове на школски живот, породички живот или црте домаћег живота односиле. Отуда не смемо да заборавимо, да повремени лист треба да буде сличан врту, који сваковрсну лепоту садржава, а сваку монотонију искључује. Узмогне ли педагошка штампа народна једном своје мисли у пријатан облик заоденути, онда не сме то да пропусти. У кратко наша педагошка штампа народна мора више пријатни, подстрекавајући и привезујући облик дневних листова да узима и то јој заиста на уштрб неће бити.

3. Какав дух треба да руководи педагошку штампу народну? Педагошка штампа треба да је светилник нашим породицама, отуд мора пре свега од духа истине руковођена да буде. Она не треба да пита, шта је садањем духу угодно и пријатно или непријатно, она несме ни једну маму да прикрива, она не треба да ходи путевима варљивим, ма да је на то гоне „с више“, она ваља на своју заставу да истакне девизу: истина! Крај тога треба штампа да је скопчана умесним и разумним напретком који је слободан од сваке претераности и да увек на висини садањости стоји, да потребе народне у обзир узима, његовим праведним симпатијама приломаже и сваку његову праведну реформу подкрепљује. Педагошка штампа биће напредна, ако буде и од духа слободе руковођена. У неко доба, кад по где-који уредници тако играху како им се од горе или доле свирало, када су духови аутомати били, када се хтело до послетка и командовање гледе мишлења да употребљује, код таких околности дакле није педагошка штампа могла слободна да буде; него на против, штампа треба да је отњуд слободна и чиста од сваке услужности, подворења и притворности, она мора докучено и освештано добро без плашње и презања да брани и рђаве поступке и уређења пред свој беспристрасни форум да исправља и о њему да пресуђује. Дух слободе приљубљује се духу верности. И ако време, свемогуће, у прсима човековим по где-што потресе, ако отачаствољубље охладни, нека се стубови врлине пољуљају, нека се најбољи животни принципи и услови тумбе преокрену, педагогија мора као чврста стена у сред таласа стојати и вечну истину, добро и узвишено чувати и бранити, док јој је могуће. Она треба да се служи крепким језиком, који увек истину збори, али при томе не сме да заборави, да је и дух мира нуждан да је руководи. Истина бог, она не треба да уговара и склапа мир са ничим оним, што народ наш квари, али, слободна треба да буде од партајске распре и слепог фанатизма. Она не треба да се подвргне зелотизму који је прилагодан педагогији, као привез на око, него да потпомаже толеранцију и увиђавност, она не треба политички партајски огањ да потпаљује, који не припада њојзи, кад се ње тиче једино мирни и чисти развој детиње душе. Са тим духом мира нека је чврсто скопчан дух измирења и поверења спроћу родитељске куће. Педагошка штампа мора свакако расправне тачке, које школу и кућу, на жалост, толико често цепају, па нека се оне зову: домаћи послови, приватни часови, премештања, цензуре, напретци дечији, казне, средства у погледу здравља дечијег и т. д. али она мора те тачке опрезно, праведно за обе стране, школу и кућу да оцењује и пресуђује. Особито строго треба да се клони јадног песимисма, који непрекидно запева о покварености народњег чуства према стварима васпитања. Са неповерењем неје могуће било ма какво дело сретно подигнути. Имајмо поверења у наш народ, и он ће нашем предузећу с поверењем да приступа. Хоћу ли дакле још да наговестим, како таква српским духом напојена народна штампа и дах истинске религије и побожности у себи носи и у деци благодетне врлине буди и оплемењава? Држим, да ми то неје нужно наспрама учитељима, који народ у срцу носе, који његово најдрагоценије благо чувају и његови највернији пријатељи јесу.

Ја сам дакле у кратко, драги читаоци, вама садржину, облик и дух педагошке штампе народа нашег обележио. Ако је мој нацрт ма како непотпун, ипак ће се из њега моћи увидети, какав благослов у такој штампи лежи. Она ће допринети, да песталоцијева велика идеја о упливу куће на васпитање, буде стожер васколиког васпитања почевши од дечије избе до усавршене целине, и народ ће наш да слави најславнији и најдивнији триумф општег благостања; народ ће наш бити слободан, чио и нравствен сучлан човечанства. Таква ће штампа омилити кући и породици школу она ће интересе обеју узајамно потстрекавати а лепе снове свију одушевљених педагога и пријатеља народних у истини оживотворавати.

А сад створите ви, браћо учитељи, такву педагошку штампу народну; ви ћете тиме сазидати дело, које ће вечни спомен народњег духа и живота да буде; потпомажите све отпочетке, који су већ до јако покушани, па нека се они зову школа кућа, задруга, „Невен“, или како му драго, па верујте, да ће гледе васпитања народњег гранути сјајнија зора. Учитељ мора у народ да се уживи, мора све његове срчане ударце да осећа и његову судбину да дели. Слобода, народно благостање и напредак почивају ли на добром васпитању; па кад је народ за њ одушевљен, онда ће он своју круну чувати! Припомогнимо и ми, колико до нас лежи! Свемогући нека благослови српску породицу и школу, свемогући нека благослови наше народно васпитање!

Почиње мирно, али кад види како се Мориц савија око херцегиње, и како се она опет њему пригиба, долази ван себе, пружа руку на херцегињу и узбуђеним, снажним гласом просипа сав свој гњев и јарост на главу херцегињину:

„Il se tairait en vain! Je sais ses perfidies,
Oenone!... et ne suis point de ces femmes hardies,
Qui, goûtant dans le crime une honteuse paix,
Ont su se faire un front qui ne rougit jamais!“

Те речи изговорила је тако страшним гласом, попратила их је тако ужасним погледом и изразом на лицу, и покретом, да је у том тренутку била узвишено лепа.

Од тог ужасног израза лица њеног хватала те гроза, а страшан поглед ока њеног поражавао те је.

А највећу је уметност показала у петом чину када умире.

Мисли, да је Мориц оставио, заборавио. Тихом тугом предаје се судби својој. Одриче се света, али за то суза не пролева. За часак сијне јој зрачак наде, када добија кутију са стручком цвећа. Држи, да јој то шаље Мориц. У највећој тузи њезиној спопада је радост, као кад се оно на мутном небу појави у један мах дуга. Али кад види, да је то онај исти стручак, који је она дала Морицу: у души јој процвили бол, а од тог бола ударе јој сузе на очи. Љуби стручак, пашта се с њиме и баца га у ватру. Не слути, јадна, да је стручак отрован и да га је у име моричево послала њена супарница, херцегиња Буљонска, која се заре кла, да ће јој доћи главе. У то долази Мориц, да јој каже, да је воли, да само њу воли, и да ће је узети за вереницу љубу. Она се заноси, блажена је, савија се око њега, као ружа око вита бора. На један пут почиње отров да ради. Она осећа да јој се приближује крај животу. Силом се отима, тражи помоћи од неба, од људи. Не ће да умре сада, када је опет сретна пресретна:

„Vous qui m' aimez tant, sauvez-moi, secourez-moi... Je ne veux pas mourir!... Je ne veux pas mourir... il m' aime!... Il m'a nommée sa femme.... Mon Dieu! exaucez-moi!... Mon Dieu! laissez-moi vivre... quelques jours encore... quelques jours près de lui.. Je suis si jeune, et la vie s' ouvrait pour moi si belle!...“

Узалуд јој сва мука: снага је издаје све више и више. Моли и преклиње свога драгана гласом, који ти пара срце, да је не оставља:

„La vie!... la vie!... Vains efforts! ... Vaine prière!... Mes jours sont comptés!... Je sens les forces et l' existence qui m' échappent!... Ne me quitte pas... bientôt mes yeux ne te verront plus.... bientôt ma main ne pourra plus presser la tienne!...“

Мутне очи своје упире у свога Морица, говори тек с тешком натегом последње речи своје и издише тиханим вриском: збогом!

У том тиханом вриску била је изражена љубав, мука, очајање, страх од смрти и тешки растанак са животом.

Све моменте те очајне самртне борбе перо не може описати: то треба видети! **А. Х.**

Нови Сад, 3. децембра. За сутра, у петак у 11 сах. пре по дне заказана је седница српског народно-црквеног сабора, где ће се обнародовати највише решење у погледу избора митрополита-патријарха. Као што се из приватних изјава вр. комесара могло дознати, избор будимског владике г. Стојковића није потврђен, и сабор ће бити позван, да по други пут бира. Г. Стојковић отишао је синоћ на пароброду кући.

— Данас је клуб народне странке држао пре и после подне конференције, о којима за сад само толико саопштавамо, да се односиле на начин поступка у сутрашњој седници. Чланови су сви на окупу били, двојица одсутни

позвани су у Карловце. Председник клуба јавља, да г. бар. Живковић иступа из клуба. Проту Бранковића брише клуб из своје средине с негодовањем поступка му. Барон Живковић ради за бачког владику. И кр. комесар није скрстио руке.

НОВИЈЕ.

— „Н. Сл. Пр“. јављају из Загреба, да ће сабор Троједне Краљевине јамачно бити сазван на 8. јануар. Сабор ће само прорачун претрести и изабрати краљевински одбор, који ће спремити предлог за решење речког питања; иначе не ће имати никаквих других предмета да решава.

— Загребачка земаљска влада спрема троједнички прорачун за 1882 год.

— Из Загреба брзојављају будапештанским листовима, да се сенат загребачког свеучилишта (обилазећи земаљску владу) обратио право краљу, молећи, да професор Војновић буде повраћен на своју катедру.

— Старој „Преси“ бечкој брзојављају из Загреба, да је начеоник тамошњег ђенералног штаба, пуковник Сламницка, послат по молби ђен. Јовановића у Котор, да онде врши дужност ђенералштапског шефа. Веле, да Сламницка врло добро познаје јужно-далматински терен.

— Ради реформисања пореза, што се на пециво ракије у Угарској плаћа биће у Будапешти сазвана комисија, да дотични предлог претресе. Како „П. Напло“ чује, министарство финансије хоће реформу на том основу да изведе, да на тај производ треба порез ударати. Кад комисија сврши свој посао, наставиће влада преговоре с Аустријом ради Аустро-угарског царинског уговора.

— „П. Лојду“ брзојављају из Београда, да влада хоће скупштину само три недеље на окупу да држи. Опозиција је противна томе; она иште, да скупштина претреса многа важна питања. Она криви владу, да је ова (влада) лакомислено у подунавској конференцији жртвовала интересе српског народа, изневерила Румунију и стара српска предања, што се тичу Румуна, јер је српски повереник Александар упућен, нека се у свим важнијим питањима строго држи Аустро-Угарских повереника и њих потпомаже. Влада хоће идућој скупштини да поднесе плаву књигу и предложи, да се установи доњи и горњи дом у народном представништву.

— Из бечких дипломатских кругова дознаје стара „Преса“, да ће бечки кабинет ово дана разаслати позив на конференцију у четворо. Комисија ће се почетком јануара састати. До састанка њеног преговараће гр. Калноки с Едем-пашом о свези српских и турских железница.

— Адрески нацрт румунског сената јест кратка парафраза престоне беседе. О подунавском питању вели се у њој: „Сенат је задовољно видео, да је у питању слободне пловидбе по Дунаву, која је (пловидба) тако тесно скопчана с нашим политичким и иноземским развитком, влада вашег величанства заступала и бранила права и интересе народа. Ми се уздамо, да ће она, ако се и даље буде са свим слагала с осећајима народним, то питање коначно тако решити, да ће то решење одговарати нашем законитом очекивању.“

— Из Сретца јављају 30. пр. мес., да је код Егри-Паланке на маћедонској граници било боја међу турском војском и бугарским устаницима. Бугара је осам пало; колико Турака, не зна се.

— Петроградско „Н. Време“ дознаје, да је затворени црквени певац Емељанов она трећа особа, која је месеца марта чекала на покојног цара Александра, да га убије. Емељанов је рањеног цара прихватио, а у џепу је имао једну бомбу.

— Из Лондона се разгласило, да је међу Инглеском и Портом врло запето стање настало и да Инглеска помишља, да свог заступника, Дуферина из Цариграда одзове. Није томе узрок никаква политичка афера, него то, што султан врло без бзирно с британским послаником поступа. Дуферин, који је имао врло важна посла код султана, јавио је у Лондон, да му је аудијенција код султана, ма да ју је три пут искао, сваки пут под другим изговором одречена.

— По што талијанска влада налази, да комора није довољном већином одобрила прорачун министарства спољашњих послова, хоће она од коморе да иште глас поверења.

— Порезни дохотци у Талијанској за прошлих једанаест месеци премашају лањске за 50 милијуна.

Изашла је и уредништву достављена је нова књига:

Побратимство Месечни журнал за књижевност и науку. Власник и издавалац Побратимство, ђачка дружина на великој школи у Београду. Одговорни уредник Стева Добровојевић, адвокат. Година I. бр. 11. новемар 1881. Београд 1881. Штампарија задруге штампарских раденика. Вел. 8-ина стр. 7 21 — 784.

Разне белешке.

(Дурбин у желутцу). Данас већ ни то није истина, ако когод рекне: не могу му ја у трбух видети. Од јако се може и то. Два лекарска професора у Бечу приказивали су недавно у лекарском друштву нов дурбин, што га је изумео бечки механичар Лајтнер, дурбин, којим лекар може сваком човеку да гледа чак у — желудац. Тим дубрином се осветли човеку желудац електричном светлошћу, те увежбан лекар море крова ћ да види, како изгледа у желудцу. У томе дурбину, који је дугуљаст као нека цев намештена су многа ситна зрцала, која једно из другог принашају човековом оку слику из желутца. Осим тога је у том дурбину танка цев, која води муњевитост и цев, кроз коју тече студена вода, да спречи, како се од муњевите светлости не би дурбин загрејао и пекао једњак болесников. Док се тај дурбин још боље дотера, онда ће бити алат од велике вредности у руци лекаревој, те ће се њим много лакше познавати разне болештине у желутцу.

(Пола човек пола медвед). У једној вароши у Америчким Сједињеним државама показује се нека чудновата накарада од човека. Име му је Давид Мисрал, има му 23 године, родом из Новог Брауншвајга; отац му је Француз а мати Иркиња. Још дететом беше тако ругоба, да га навда скриваху од света; доцније га отераше у шуму, где је живео од ораха и привикао се на особине диље звери. Лице му није баш сасвим задивљало и горњи труп му се не разликује врло од обичног човечијег трупа. Али ноге и руке су му баш као у медведа, и он се као и медвед креће на четири ноге. Сви покрети су му „медведски“, и обично мумла кано медвед. Како даље причају о њему, послушан је, поучљив, а воли новац, свирку и шећерлеме. Може да једе, што му се год даде, снажан је тако као и медвед, збија грубе шале, али не вређа притом никога. — Зајиста чудновата појава.

(Црни Лекар). На лекарској школи у Бриселу положио је недавно неки црнац, Виљем Ренер, родом из Сире-Леоне у западној Африци, све строге испите за доктора медицине с одликовањем. Сви се дивише црнцу, како је изврсно изобразио себе за научна и практична лекара. Црни лекар, којега су бриселски научењаци врло одликовали, вратиће се у своју постојбину, да на копну морскога залива гвинејског, где је поднебље убитачно по Јевропце, отпочне лечити болни свет.

(Опасна шала). Један повећи француски брод враћао се из Америке у Марсељ. Кад се приближи пристаништу, скочи у маху један црнац морнар с брода у море и нестаде га међу таласима. Са брода покушаше све могуће да га спасу, али у залуд. Црнац је у Мозамбику ступио на брод, да служи на њему као морнар. О стали другови његови збијаху шалу с њим, плашећи га у на пред, да ће га у Морсељу Французи испећи жива и изести. Сиромах црнац, који је у својој постојбини познавао људождере, тако се поплашио, да је у маху скочио у море чим је видио, да се брод приближио марсељском пристаништу.

(Оригиналну лоповштину) починио је у Угарској отпуштени један поштански чиновник. Одвезе се к једној поштанској станици, којом управља доброћудан старац, те му се представи за управитеља пошта, да је дошао да разгледа уред. Поштарева кућа ужурба се врло, госпођа имаше пуне руке посла, да спреми добар обед, а поштар да уреди своје књиге и списе. Тобожњи управитељ беше међу тим у писарници, где се налази и брзојавни апарат, те употребив тренутак, када није никога било, преда суседној пошти брзојавну напутницу на приличан износ под измишљеним именом. За тим што брже могаше, прегледа списе и књиге, те оставив обед поштаричин, одвезе се суседној пошти, где дигне послани износ. До селе нису га још ухватили.

Добровољни прилози

за сирочад покојног учитеља новиљ-сентиванског Г. Бајишева.

Из Нови Карловаца (Саса), Кристина Лукачева 1 фор.

По 70 нов. Младен Милановић.

По 50 нов. Софија Марковић, П. Б, Кристина Милиновић, Н. Вељков, Даница Николајевић.

По 40 нов. Мита Лукач, Ана Поповић, Анка Поповић, Милева Кузмановић, Милка Мирковић, Душан Андрејевић. Од неколико ученица. — Свега 7 фор.

Скупила Даница Николајевић учитељица.

Из Петрова села: Јосиф Фридрих и Вељко Рацковић по 30 нов. Ова сам два приложеника при препису превидео, и тако ови 60 нов. слажу се са сводом од 62 фор. 50 нов. у 178 бр. „Заставе“ под добровољним прилогом.

Потписани у име петоро сирота приложеницима изричем топлу благодарност.

Ж. ПАУНОВИЋ,
учитељ к.-сентивански.

СРПСКО НАРОД. ПОЗОРИШТЕ.

(Недељни ред представа.)

У суботу 5. декембра: „Ромео и Јулија.“ Трагедија у 5 чинова написао В. Шекспир, с енглеског превео др. Лава Костић, за српску позорницу удесио А. Хаџић.

У недељу 6. декембра први пут: „Очина маза.“ Поворишна игра у 4 чина, написао Л., Аронж, превео Сава Рајковић.

Јављам свима пријатељима, сродницима и познаницима, да ћу у суботу 5. децембра о. г. у цркви која је на ајмашком гробљу мом незаборављеном супругу

ЈОВАНУ РАКИЋУ

годишњи парастос дати.

Нови Сад, 1. децембра 1881.

Анастасија удова **Ракић**.

✝

Свим сродницима и знанцима јављам тужну вест, да ми је премили брат

ПЕТАР ПЕТКОВИЋ,

парох ривички

после кратког но тешког боловања у 33 години живота свога 27. новембра преминуо.

Тело покојниково сахрањено је на ривичком гробљу. — Не могу пропустити да уједно не захвалим пречасном господину проти Чобанићу, присутној гг. свештеницима, како иришком тако и ондашњем грађанству, што су милом ми покојнику последњу почаст указали, те тиме и тугу моју за неваборављеним ми братом ублажили.

Инђија, 30. новембра 1881.

Младен Петковић,
трговац.

Ред пловидбе

од 17. (29.) новембра 1881. до даље наредбе.

од **Новог Сада** у **БУДИМ-ПЕШТУ**: средом и суботом у $^1/_2$5 еати после подне.

од **Новог Сада** у **ТИТЕЛ, ЗЕМУН, ОРШАВУ** и **ГАЛАЦ**: средом и недељом у $^1/_2$3 сата после подне.

Нови Сад, 17. (29.) новембра 1881.

Отправништво.

Курс бечке берзе 3. (15.) дец.

5% металика	77.25
5% народног заима	78 25
Аустријска златна рента	94.10
Угарска златна рента	119.40
Државни зајам од 1860.	133.—
Акције банчине	845.—
Кредитне акције	368.30
Лондон	118.45
Угарске разтерстнице	99.50
Темишварске разтеретнице	98.50
Хрватско-славонске разтеретнице	—.—
Ердељске разтеретнице	99.—
Сребро	—.—
Ц. кр. дукати	5.59
Наполеондори	9.41
Немачке марке	58.12

ОГЛАСИ.

ОГЛАС.

Кр. котарски суд у Илоку даје на знање, да је услед замолнице кр. котарскога суда у Новом Саду као оставинско-разправне области дозвољена добровољна јавна дражба непокретнина оставине Гавре Поповића бившега одвјетника у Ст. Футогу у грунт. нар. бр. 166 обћине манастир Беочин, и то парц. бр. 389 кућe, винограда и воћа у површини од 5 јутара 1549 □°, процењених на 1500 фор. и у грунт. нар. бр. 333 обћине Черевић и то парц. бр. 2573 винограда Бело брдо у површини од 2 јутра 175 □°, парц. бр. 2895 и 2896 винограда у Шакотинци у површини од 550 □°, процењених на 460 фор. и да је за дражбу одређен рок на дан 22. децембра 1881 у 9 сахати у јутру у обћинској кући у Беочину, камо се купити желећи позивају тиме, да ће се на том дражбеном року горње непокретнине продати само уз или надпроцјенбену вредност.

Кр. котарски суд.

У Илоку, дне 10. студена 1881.

Котарски судац:
Грегорчић.

2—3

Стечај.

1—3

Певачко друштво у великом Градишту (у Србији) потребује једног ликовођу, плата је одређена до 100 динара месечно са гаранцијом за годину дана. Ко хоће да се прими, треба да се писмено обрати управи друштвеној у што краћем року, гди ће ближе услове савнати.

Управа певачког вел.-градишког друштва.

У Митровици

на главној пијаци и најбољем месту издајем кућу под бр. 419. одма под најам на три или више година. Кућа има право точења (Schildgerechtigkeit) при земљи су два дућана од којих се један може и за биртију употребити, и стан са великим подрумом. У првом спрату је леп стан, а у двориштy је зграда са две собе, кујном, шупом и шталом.

Ко жели кућу под најам узети, нека се обрати на

Ђ. Милекића,
у Митровици.

3—3

Објава.

Каменичко властелинство продаваће 6. новембра (18. децембра) 1881. у 10 сати пре подне у властелинској писарни путем јавне дражбе свој жир у каменичкој и лединачкој шуми на дражбу ову дражбоватељи се учтиво позивају.

2—3

Управа власт. каменичког.

Један шегрт

може одмах ступити у браварску радњу код **Јосифа Галовића** у Новоме Саду. 3—3

Разне врсте најбољих **кафа, теја**, доброг ароматичног, Јамајка- и Ананас-рума, манастирске шљивовице; бела и црна разна вина у флашама; шампањера прве марке; ајвара уралског, сардина, лахса, морских рака, алфиша, тонфиша, 12 фели сирева; малага грожђа, урме, смокава, бринела, лешњика, воћа кандираног; сочива и грашка штокерауског и разно друго може се добити у најбољој каквоћи и по најјефтинијој цени код 2—

Д. КОДЕ у Новоме Саду.

СРПСКА ШТАМПАРИЈА

ДРА СВЕТОЗАРА МИЛЕТИЋА

У НОВОМ САДУ

препоручује се п. т. публици како у месту, тако и из околине, са својом тачном, брзом, лепом и јефтином израдом сваковрсни штампарски послова.

Особито упозорује сл. црквене општине на

ЦРКВЕНЕ МАТРИКУЛЕ

које су на прописаној правој кончаној хартији „Dyos-Györi“ штампане и то у формату 46—59 сантим.

Цена је књизи од 25 табака 1 ф. 25 п.

САД БАШ ИЗАЂЕ У НАШЕМ ИЗДАЊУ

БАЧВАНИН

СРПСКИ КАЛЕНДАР ЗА НАРОД.

ЦЕНА 30 НОВЧИЋА.

Растуривачима дајемо 25 процената рабата.

Ко наручи за готов новац у више примерака добија $33^1/_3$ процента рабата.

5—6

КЊИЖАРА ЛУКЕ ЈОЦИЋА И ДР.
у Новом Саду.

Одговорни уредник др. Светозар Милетић

Српска штампарија дра Светозара Милетића.